

บทละครเรื่องอิเหนา ตอนท้าวดาหาไปใช้จนถึงตอนบุษบาเสี่ยงเทียน

๑ เมื่อนั้น

แจ้งว่าบุษบาอุพพาพาล
จึงชวนพี่เลี้ยงกับอนุชา
นอกนั้นมิให้จรัส

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๑ ดันดัดลัดเลี้ยวไปต้นธาร

เก็บพรรณมาลีลอยลงไป

ฯ ๒ คำ ฯ

ข้า

๑ พักตร์น้องละอองนวลปลั่งเปล่ง

อรชรอ่อนแอ้นทั้งอินทรี
งามจริงพริ้งพร้อมทั้งสารพวงค์
พิศพลางประติพัทธ์กำหนดใน
ดูเดินดังดำเนินเหมราชา
พิศไหนให้เพลินจำเริญตา
ทั้งสังคามาระตาก็พิศวง
มิได้ว่าขานประการใด

ฯ ๘ คำ ฯ

พระทอง

๑ เมื่อนั้น

เล่นกับสาวสวรรค์กัลยา
ชิงกันเก็บพรรณดอกไม้
บ้างรายเก็บริมชลบนดิน
लगนางบ้างร้อยห้อยมวณผม
บ้างเก็บได้ใส่ตอรองพาน
บ้างลงในห้องธารเที่ยวเก็บกรวด
บ้างเล่นไล่ไขว่คว้าในวาริ
लगนางขับขานประสานเสียง
บ้างหยุดยั้งนั่งเล่นที่ร่มไม้

ระเด่นมนตรีใจหาญ

ไปเล่นธารกับพระชนนี

ลงจากพลับพลาชัยศรี

ภูมีรับเสด็จคลาไคล ฯ

หวังมิให้เยาวมาลย์สงสัย

แล้วแฝงไม่มองดูเทวี ฯ

ดั่งดวงจันทร์วันเพ็ญประไพศรี

ดั่งกินรีลงสรลงคาลย์

ไม่ขัดขวางเสียทรงที่ตรงไหน

จะใครไปโอบอุ้มองค์มา

งามประหลาดเลิศล้ำเลา

พระราชาชมพลางทางถอนใจ

พระพี่เลี้ยงงวยงหลงไหล

ตั้งแต่ดูไปไม่พริบตา ฯ

บุษบาเยาวยอดเสนหา

ที่ในธาราวาริน

อันลอยไหลมาตามกระแสสินธุ์

หอมตลบอบกลิ่นสุมาลย์

บ้างถือดมชมว่าหอมหวาน

มาถวายเยาวมาลย์พระบุตรี

ชอวดเพื่อนนางว่าต่างสี

สรวลระริกซิกซี้แซ่ไป

เกล้าเคียงเพื่อนชอบอัชฌาสัย

สำราญใจเป็นสุขทุกก้านัล ฯ

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจริญบาทที่ ๓๐

ร่าย

๑ เมื่อนั้น

อนุชา กับพี่เลี้ยงนั้น
จึงประดิษฐ์คิดต่อเป็นเรือนน้อย
แล้วแกะเอาดินริมคองศา
จึงเขียนหนังสือให้ถือมา
ครั้นเสร็จเอาใส่ในเรือนนั้น

ระเด่นมนตรีเฉิดฉัน
ชวนกันหักกิ่งไม้มา
กระจอยร่อนน่ารักเป็นนกหนา
ปั้นรูปกุมารารับปล้น
ถึงระเด่นบุษบาสาวสวรรค์
ทรงธรรมก็ลอยลงไป ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ โส

๑ แล้วพระบุกษุ์ลัดหนี่

เข้าห้องบรรทมภิรมย์ใจ

มายังที่พลับพลาอาศัย
ให้ไข่ม่านกำบังดังนิทรา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ ตรี

๑ เมื่อนั้น

ครั้นเห็นเรือนน้อยลอยลงมา
จึงเปิดประตูออกจับปล้น
เห็นรูปคนถือหนังสือชู

บุษบาเยาวยอดเสนาหา
กัลยาภิยบเอาขึ้นดู
ในนั้นจะมีอะไรอยู่
โฉมตรูก็วางเสียทันใด ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

จึงหยิบเรือนมาดูด้วยแคลงใจ

บาทยันครั้นเห็นก็สงสัย
ได้สารก็ถวายพระชนนี ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

รับสารนั้นมาทันที

โฉมยงองค์มะเดหวี
แล้วคล้อยออกทอดทัศนา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

ซ้ำ

๑ ในลักษณะนั้นว่าพระบิดุรงค์

ถือสารมาถวายพระมารดา
ยามกินกินทุกข์ทุกค่าเช้า
เมื่อไรได้แต่งการสยุมพร

ให้องค์พระโอรสา
หวังว่าจะให้แจ้งความร้อน
ด้วยมิได้คลั่งเคล้าสายสมร
จึงจะค่อยคลายร้อนอาวรณ์ใจ ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญบาทที่ ๓๑

ร่าย

๑ มะเดหวีจึงตรัสไปปล้น

พอเห็นสมันเดินมาแต่ไกล

เราจะดูให้มันยังสงสัย
จึงกวักเรียกไปให้เร็วมา

สมันจงเดินขึ้นไปดู
แล้วไปดูระตูจรรกา
ทั้งองค์ระเด่นมนตรี
อย่าไปไต่ถามใครใคร

๖ คำ ๖

๑ บัดนั้น

รับสั่งแล้วบังคมลา

๖ คำ ๖ เชิด

๑ เห็นแต่รอยเท้าคนเดิน

ไม่เห็นสลักสำคัญ

๖ คำ ๖

๑ ด้อมดูระเด่นมนตรี

เจียบสังกัดทั้งพลลาชัย

แล้วไปดูพลปลารจรรกาเล่า

เจรจาทที่ ๓๒

สมันก็กลับคืนมา

๖ คำ ๖ เสรจาทที่ ๓๓

๑ เมื่อนั้น

ทั้งนางสาวสรรค์กำนัลใน

ต่างว่าเป็นน่าชังนัก

ทั้งน้ำใจก็สมกับกายา

ยังแต่จะแต่งวิวาห์ให้

ตรัสแล้วชวนองค์นางเยาว์

๖ คำ ๖ เพลง

๑ เมื่อนั้น

ครั้นปายบังควรจวนเวลา

๖ คำ ๖ เสมอ

โทน

๑ สำอององค์ทรงสุคนธ์ปนทอง

นางในรำเพยพัชนี

ภูษาเขียนทองท้อม่วง

ผู้ใดจะอยู่ที่ในป่า

เวลานี้จะอยู่แห่งใด

จะอยู่ที่พลับพลาหรือหาไม่

ดูให้เห็นประจักษ์แก่ตา ๖

สมันได้ฟังก็หรรษา

เที่ยวไปในป่าพนาวัน ๖

เหยียบหญ้ายับเียนอยู่ที่นั้น

สมันก็เร่งรีบไป ๖

เห็นรื้อพลเสนีกลับไหล

เขาห้ามว่าภูวไนยไสยา

เห็นเสนาเฝ้าอยู่แน่นหนา

ทูลแจ้งกิจจาทันใด ๖

มะเดหวีเคื่องขัดอชฌาสัย

ก็ปลงใจว่าระตูจรรกา

รูปชั่วด้าศักดิ์แล้วมิสา

ดังว่าจะมิได้เป็นคู่เกล้า

ควรหรือทำได้ฉะนี้เล่า

คืนเข้าสู่วรรณพลับพลา ๖

พระองค์ทรงพิภพดาหา

เสด็จมาสระสงรวารี ๖

ให้หนูเนื้อผิวผ่องประไพศรี

ภูมีสองทรงสนับเพลา

ดอกดวงเชิงช่อฉลุฉล

ฉลององค์ตาดเงินงามเงา
ทองกรแก้วกระหนาบกาบเก็จ
ตาบทศทัฬหีประเทือง
ทรงมงกุฎกรเจียกจอนสุวรรณ
พวงอุษะตันหยงทรงทัด

ฯ ๘ คำ ฯ เสมอ

ร่าย

๑ ครั้นถึงเกยรัตนชัชวาล

เสด็จทรงรถแก้วแพรพรรณ

ฯ ๒ คำ ฯ กลองโยน

โทน

๑ รถเอยรถแก้ว

เขี้ยวขำอำไพรูจี

กำกงวงดุมหุ้มทอง

แฉกงอนอ่อนสวยชวยชด

เทียมด้วยพาชีสีเหลือง

เครื่องสูงคู่เคียงเรียงราย

เสียงประโคมแซ่แซ่แดรสังข์

โพนมพยับอัปแสงสุรียน

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

ชมดง

๑ พระชมรุกขชาติที่ริมทาง

ร่มรื่นขึ้นชฎาระบัดใบ

ลำดวนหวานหอมพะยอมแย้ม

บ้างแผ่ลี้ผลพวงดวงผกา

คณานกโบยบินมากินผล

อันมิ่งไม้บนเทินเนินคีรี

พ่างพื้นปัดพิดังสีชาด

ชมพลาทางทรงรามา

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

ร่าย

๑ ครั้นถึงพลับพลาเชิงคีรี

ชายแครงแสงเนาวรัตน์เรือง

สังวาลเพชรแวววับประดับเนือง

อำมรงค์ค่าเมืองเรืองรัตน์

แก้วกุดั่นดอกไม้ไหวสะบัด

กุมกริชกรายหัตถ์จักรจรัส ฯ

พนักงานประโคมครื้นครั่น

ให้เคลื่อนพลชั้นธำนิ ฯ

มรกดเพริศแพร้วพรายสี

สำหรับขี่เข้าอรัญบรรพต

เรื่องรองลั่นพลอยมรกด

บัลลังก์ลั่นบุษบกกระหนกกลาย

ผูกเครื่องมรกดเฉิดฉาย

ธงฉานธงชายโบกบน

ห้อยกลองก้องดังโกลาหล

รีบพลเร่งราชรถไป ฯ

สูงส้างแลระหงดงใหญ่

ลมพัดกิ่งไกวไปมา

พิกุลแกมแก้วเกดกฤษณา

หล่นกลาดดาษดาพนาลี

เสียงพลครื้นครั่นก็ตื่นหนี

ท่วงที่ดังดัดอยู่อัตรา

เดียรดาษด้วยพรรณบุหงา

ยังวิไลศมาหาราบรรพต ฯ

จึงให้หยุดโยธีทั้งหมด

ลงจากพระที่นั่งบัลลังก์รถ

ทรงยศเสด็จขึ้นพลับพลา ฯ

๑ เมื่อนั้น

สถิตย์ยังสุวรรณพลับพลา

พระแสนระลึกรักคະນຶ່ງ

ให้เราร้อนอุราจาบัลย์

ฯ ๔ คำ ฯ

ห่ม

๑ จะใคร่ไปชมศาลเทว

จึงเสแสร้งแกล้งชวนพระน้องชาย

ฯ ๒ คำ ฯ

ร้าย

๑ พร้อมหมู่แสนสุรเสนี

ไม่เสด็จโดยทางที่คลาไคล

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

ชมตลาด

๑ มาถึงอารามพนาเวศ

พินปราบราบรินล้วนศิลา

อันซุ่มทวาราละปการ

เจดีย์วิหารดั่งนิรมิต

กระหนกกลายลายจำหลักเครือขด

ปลูกไม้ดอกผลรอบเรียง

ชมพลางพระทางคະນຶ່ງใน

คิดถึงบุษบาโฉมยง

ฯ ๘ คำ ฯ เพลงช้า

ร้าย

๑ ขวอนองค์อนุชาพาประพาस

พอได้ยินเสียงโศกา

หยุดยั้งฟังศัพท์สำเนียงนั้น

จึงห้ามคนทั้งปวงไว้แต่ไกล

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๑ ครั้นถึงจึงเห็นทาสี

พระสุริยวงศ์เทวัญสัณหา

กับพี่เลี้ยงเสนาทั้งนั้น

ถวิลถึงบุษบาสาวสวรรค์

ดั่งเพลงกล่อมลามลนสกันธกาย ฯ

ให้พาใจเศร้าบรรเทาหาย

กับพี่เลี้ยงส่นายผู้ร่วมใจ ฯ

จากที่พลับพลาอาศัย

ภูวนายตันดัดลัดมา ฯ

ที่ประเทศแทบเชิงภูผา

พฤกษาร่มแสงพระอาทิตย์

ล้วนแล้วแก้วประพาไฟจิตร

แกล้งประดิษฐ์รูปสัตว์อัถเมียง

มุขลดหน้าบันชั้นเฉลียง

มีระเบียงสามชั้นบรรจง

ห้วนห้วนฤทัยพิศวง

พระเดินดัดลัดลงเลียบมา ฯ

ชมพรรณรุกขชาติที่เชิงผา

พระตรีกตราประหลาดหลากหลาย

สำคัญที่ทางไม่สงสัย

แล้วเสด็จคลาไคลดำเนินมา ฯ

โคศิร่าไรอยู่ในป่า

จึงชักใช้ไต่ถามกิจจา

เอ็งมาร้องให้อยู่เฝ้า ๖

๖ ๒ คำ ๖

๑ บัดนั้น

ครั้นเห็นพระองค์ผู้ทรงชัย

บังคมก้มกราบกับบาทา

ที่นี้จะรอดชีวิต

ข้า่น้อยมาตามพระบุตรี

สั่งให้เที่ยวเก็บสุมามาลย์

เข้ามาเก็บปะหนันหลงอยู่

พระช่วยไว้ออย่าให้วายชนม์

นางยุบลโศกาน้ำตาไหล

ความที่ดีใจเป็นสุดคิด

ดั่งอมฤตฟ้ามายาจิต

ทูลแถลงแจ้งกิจทุกประการ

บัดนี้ยังเสด็จอยู่ที่ศาล

จะสักการอารักษ์ฤทธิธิน

จะกลับไปก็ไม่รู้แห่งหน

นางยุบลวิงวอนไปมา ๖

๖ ๘ คำ ๖ เจริญบาทที่ ๓๘

๑ เมื่อนั้น

จึงว่าเราจะช่วยชีวา

ถ้าทำตามคำเราได้มั่นคง

อันสิ่งสัตว์ในป่าพนาลัย

พระโณมยวงศ์สฤษดิ์แหว

จงให้กตีกาสัญญาไว้

จะพาลงจากเนินเขาใหญ่

หยาบคายร้ายใช้พอดี ๖

๖ ๔ คำ ๖ เจริญบาทที่ ๓๙

๑ บัดนั้น

ความกลัวเป็นพันพันทวี

แม้พระเมตตาส่ง

จะบรรหารประการใดมา

นางยุบลค่อมทำสี

อัญชลีสมองพระวาทา

ให้ลงจากเนินภูผา

ไม่แข็งขัดขวางาญนาโย ๖

๖ ๔ คำ ๖

๑ เมื่อนั้น

เอ็งอยู่นี้ก่อนอย่าร้อนใจ

สั่งเสร็จเสด็จลีลา

ลงจากอารามเชิงเขานั้น

ระเด่นมนตรีเฉลยไซ

เราไปไม่ช้าจะมาพาลัน

แลลวดสอดหาดอกปะหนัน

จรจรัลไปริมธารา ๖

๖ ๔ คำ ๖ เจริญ

๑ ได้บุหงาปะหนันทันใด

เป็นอักษรทุกกลีบมาลา

ภูนาโยลิติตด้วยนขา

แล้วกลับคืนมายังศิริ ๖

๖ ๒ คำ ๖ เสมอ

๑ ครั้นถึงจึงเข้าไปใกล้

เอ็งเร่งเอาไปจงดี

แล้วส่งดอกไม้ให้ทาสี

อย่าให้ผิดที่สัญญาไว้

แม่นใครถามว่าได้ไหนมา
จำเพาะส่งแต่องค์อรไท
สั่งพลางทางพายุลบค่อม
ลงจากเชิงผาอาารญ

ฯ ๖ คำ ฯ เพลง

๑ ครั้นใกล้ถึงซึ่งศาลเทเวศร์

แลเห็นระเด่นบุษบา
จึงซื่อบอกยุบลทันใด
เอ็งอย่าลัดลงตรงนี้

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

บังคมก้มกราบกับบาทา
ลัดเดินตามเนินเขานั้น
แอบอ้อมด้อมเดินเข้าไป

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

นั่งปลิดบุหงามาลี
เหลือบไปเห็นนางยุบลค่อม
ดีใจถามไปด้วยพลัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

ถวายดอกลำเจียกแก่นงเยาว์

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ปลิดกลีบปะหนันมิทันช้า

ฯ ๒ คำ ฯ

ช้า

๑ ในลักษณะนั้นว่าจรกา

ทรลักษณ์พิกลอินทรีย์
เกศานาสีกขนงเนตร
เสียงแหบเสบสันเป็นพันไป

เอ็งอย่าบอกแจ้งแกล้งไซ
แล้วเร่งหลีกออกไปเสียให้พ้น
เดินอ้อมแอบไม้ในไพรสนธ์
จรดลดต้นดัดลัดมา ฯ

แฝงไม้ยืนนเนตรชำเลื่องหา
นั่งเลือกมาลากับนารี
มาใกล้พวกเพื่อนอิงมี
ไปที่อื่นก่อนจึงย้อนมา ฯ

จึงนางยุบลทาสา
แล้วแฝงกายาคลาไคล
มิให้เพื่อนกันสงสัย
ชูแต่ดอกไม้ไม่พาที ฯ

ระเด่นบุษบาamarศรี
กับพี่เลี้ยงนารีกำนัล
เดินด้อมชูดอกปะหนัน
บุหงานั้นได้ไหนมาให้เรา ฯ

นางยุบลบังคมก้มเกล้า
แล้วหลีกเหล้ากำนัลหนีมา ฯ

ระเด่นบุษบาเสนาหา
เห็นสารากี่อ่านพันที ฯ

รูปชั่วด้าชั่วทั้งศักดิ์ศรี
ดูไหนไม่มีจำเริญใจ
สมเพศพิปริตผิวิสัย
รูปร่างช่างกระไรเหมือนยักษ์มาร

เมื่อยั้มเหมือนหลอกหยอกเหมือนขู่
ดังกากาชาติข้าสาธารณ์
แม่นแผ่นดินสิ้นชายที่พึงเชย
พี่พลอยร้อนใจแทนทุกเวลา

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย

๑ ครั้นอ่านเสร็จสิ้นในสาร
จึงฉีกที่มีหนังสือนั้น

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

จึงชวนกันเก็บเอาดอกไม้

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

ว่าแก่พี่เลี้ยงทั้งสามนั้น
เดิมทีสีให้แสวงหา
เห็นทรงเฟ่งพิศอยู่ช้านาน
จึงเรียกเอาบุหงามาติดต่อ
เห็นความประจักษ์แจ้งไม่แคลงใจ
ระเด่นมนตริกูเรปัน
ทำไมจึงรู้ว่ากัลยา
ช่างเสาะหามาได้ดังประสงค์
นางค่อมไปไหนจึงพบพาน
ว่าแล้วจึงส่งนางกำนัล
ข้าจะใคร่แจ้งกิจจา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

แย้มสรวลแล้วชวนกันไป
คั่นทั้งรอบวัดแลวิหาร
บ้ำว่าอาจใจช่างไม่กลัว

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญบาทที่ ๔๐

๑ เมื่อนั้น

ไม่ควรคู่เคียงพักตร์สมครสมาน
มาประมาณหมายหงส์พงศ์พระยา
อย่ามีคู่เลยจะดีกว่า
หรือวาสนาน้องจะต้องกัน ฯ

เยาวมัลย์เคื่องขุนหุนหัน
ทิ้งลงเสียพลันทันใด ฯ

นวลนางกำนัลที่นั่งใกล้
มาใส่แซมมวยด้วยพลัน ฯ

จึงโฉมนวลนางบาทหยัน
ดอกปะหนันนี้เห็นจะรำคาญ
ครั้นได้มาไม่เป็นแก่นสาร
น่าจะมีเหตุการณ์สิ่งใด
เป็นกลีบแต่พออ่านได้
มิใช่ใครอื่นอย่าสงกา
แม่นมั่นแก้ไขเป็นหนักหนา
ให้หาลำเจียกจะต้องการ
แล้วส่งมาต่างราชสาร
ได้วอนเป็นทูตถือมา
เจ้าจงชวนกันไปเที่ยวหา
มาแล้วหลบหน้าไปแห่งใด ฯ

ฝูงนางกำนัลน้อยใหญ่
เที่ยวหาแห่งใดไม่พบตัว
ที่สถานเทวาก็หาทั่ว
บ้างหัวบ้างโกรธโกรธา ฯ

พระสุริยวงศ์พงศ์สัณเดหา

เห็นกำนัลผ่อนกันออกมา
อันระเด่นบุษบาโฉมยง
ดูบุหรอันลงจับไม้
จึงดำเนินเดินผ่านออกมา
ครั้นนางไม่เห็นก็อุบาย

ฯ ๖ คำ ฯ กลอง

๑ แสงกริชแววوابปลาบมา
นางร้องสุดเสียงเทวี

บ้างดูมาลาที่ให้ไป
จะทรงเลือกบุหงาก็หาไม่
พระจะใคร่ให้นางเห็นกาย
จะให้สบนัยนาโฉมฉาย
เยื้องกรายฉายกริชอันฤทธิ์ ฯ

ดั่งสายฟ้าต้องเนตรมารศรี
สลบลงกับที่ทันใด ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงปรึกษาพี่เลี้ยงผู้รักดี
องค์ระเด่นมนตรีกูเรปัน
จะได้ช้างอิเหนาหรือจรรกา
จะไปไหว้พระปฐมมากร
เสียดูให้รู้แจ้งใจ
ตรัสพลางทางชวนพระธิดา
พร้อมกันนำนางอนงค์

ฯ ๘ คำ ฯ เพลงช้า

๑ ครั้นถึงเนินผาศิลาลาด
หยุดอยู่แล้วมีเสาวนีย์

โฉมยงองค์มะเดหวี
อันเหตุทั้งนี้ซึ่งมีมา
ก็เห็นผูกพันอยู่หนักหนา
เป็นน่าสนเท่ห์หฤทัย
เห็นจะแก้ความร้อนของเราได้
ว่าจะได้ช้างไหนเป็นมั่นคง
ลงจากพลับพลาอันสูงส่ง
เสด็จตรงขึ้นไปบนคิริ ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ เจริญบาทที่ ๔๒

๑ บัดนั้น
วิ่งพลางร้องไปว่าไครนั้น
พระประเทียบจะเสด็จขึ้นมา
ชาวไหนมาชมคิริ

สาวใช้รับสั่งแล้วผายผัน
มาเล่นนินนอยู่ดังนี้
อย่าช้าจงไปเสียจากที่
สนธยาราตรียังไม่ไป ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญ

๑ เมื่อนั้น
จึงขับโยธาเสนาใน
พระโฉมยงกับองค์อนุชา
วิ่งเข้าในวิหารซ่อนบัง

ระเด่นมนตรีศรีไส
วิ่งชอกซอนไปตามลำพัง
ประสันดาผู้ร่วมฤทัยหวัง
แอบหลังพระปฐมมากร ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

กับระเด่นบุษบาบังอร
มาถึงศาลาริมอาราม
ให้หยุดยั้งนั่งอยู่แต่บนอกนี้
ให้แต่สี่พี่เลี้ยงกัลยา
สั่งพลางนางเสด็จคลาไคล

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

ข้า

๑ ครั้นถึงจึงถวายนมัสการ

แล้วจึงจุดเทียนมิทันช้า
เล่มหนึ่งเทียนระเด่นบุษบา
เล่มหนึ่งเทียนอิเหนาสूरียวงศ์
เล่มหนึ่งเทียนท้าวจรกา
เทียนทองทั้งสามเล่มนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๑ แล้วมีเสาวนีย์อันสุนทร

เจ้าอย่าขวยเงินสะเทินอาย
แม่นเจ้าจะได้ข้างไหนแน่
แม่นจะได้ข้างระตูจรกา
แม่นจะได้ข้างอิเหนากุเรปัน
ให้เทียนจรกาดับทันใด

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

จึงทูลสนองพระชนนี
จะให้ว่าเหมือนคำพระมารดา
นางนึ่งขวยเงินสะเทินใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

กับสี่พี่เลี้ยงกัลยา
เราอยู่ด้วยกันแต่เท่านี้

องค์มะเดหวีศรีสมร

ก็พากันบทรจรรลี
จึงตรัสห้ามกำนัลสาวศรี
อย่าจรรลีตามเราเข้าไป
เชิญเครื่องบูชาเข้ามาให้
เข้าในวิหารพระปฎิมา ฯ

อธิฐานตามความปรารถนา

กัลยาออกนามตามจำนง
ปักลงตรงหน้านวลง
ปักลงเบื้องขวาเทวี่
อยู่เบื้องซ้ายบุษบามารศรี
ของจงเป็นที่เสี่ยงทาย ฯ

ตรัสสอนพระบุตรโณมฉาย

จงเสี่ยงทายอธิฐานด้วยวาจา
ให้ประจักษ์หักแท้งหนักหนา
ให้เทียนพี่ยานันดับไป
ให้รัศมีเพลิงนั้นแจ่มใส
ขอให้เห็นประจักษ์บัดนี้ ฯ

บุษบาประณตบทศรี

ลูกนี้อดสูเป็นพันไป
ลูกจะกล่าววาจาอะไรได้
อรไทบิดพลัวไปมา ฯ

องค์มะเดหวีเสนาหา

ปลอบนางบุษบาอุพาพาล
ไม่มีใครมาในวิหาร

จำแจ้งใจกล่าวพจมาน
จงตั้งจิตอธิษฐานด้วยวาจา
อภิวันท์ปัญจาบศีลกร

จึงจะได้แจ้งการที่เดือดร้อน
กัลยาจงฟังแม่สั่งสอน
ดวงสมรของแม่จงว่าไป ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ เจริญบาทที่ ๔๓

๑ เมื่อนั้น
จำเป็นกล่าวคำด้วยจำใจ

บุษบาบังคมประนมไหว้
ว่าไปตามคำพระมารดา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ได้ฟังมธุรสพจนา
อันนางบุษบานงเยาว์
จรกาไฉวงศ์เทวัญ

พระสุริยวงศ์พงศ์อัสญแดหว่า
จึงตอบวาจาไปพลัน
จะได้แก้ไเหนาเป็นแม่นมั่น
แม่นได้ครองกันจะอันตรราย ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญบาทที่ ๔๔

๑ เมื่อนั้น
กับพี่เลี้ยงไม่แจ้งแห่งอุปาย
เกิดมาไม่ได้ยินใครลือเล่า
ชะรอยว่าบุญของลูกรัก
ต่างคนยกอรบังคม
มะเดหวีจึงมีวาจา
ซึ่งพระองค์ตรัสมาทั้งนี้
ด้วยไเหนาใจได้ชอบใจ
เขาไปเลี้ยงระเด่นจินตะหรา
พระปฎิมามิได้พาที
แม่ทูลเท่าไรไม่ตอบถ้อย
ลูกรักจงกล่าววาจา

องค์มะเดหวีโฉมฉาย
ก็ตื่นตายยินดีเป็นพันนักษ
พระเป็นเจ้ากล่าวคำให้ประจักษ์
เห็นเพียงแท่นก็ไม่สงกา
นบนิ้วประนมเหนือเศศา
ตอบพระปฎิมาไปทันใด
ข้าบาทยังมีความสงสัย
จึงเกิดเหตุเภทภัยดังนี้
นางรำพรรณนาเป็นถ้อยถ้อย
มะเดหวีจึงว่าแก่บุษบา
ชะรอยบุญแม่น้อยเป็นนักษนา
ให้เหมือนแม่ว่าทุกสิ่งไป ฯ

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
บังคมก้มพักตร์ละอายใจ

บุษบาเวยายอดพิสมัย
แล้วทูลไปเหมือนคำพระมารดา ฯ

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงตอบคำไปมิได้ช้า
ไเหนากับบุษบาโฉมยง

พระองค์พงศ์อัสญแดหว่า
จินตะหราไฉวงศ์เทวัญ
เป็นวงศ์เทวาทระยาหงัน

วาสนาเขาเคยคู่กัน
บัดนี้ตามมาถึงศิริ
ว่าพลางทางดื้อนค้ำความมา

๖ คำ ๑ คุณพาทย์

๑ พระจึงย่องมานั่งลงข้างข้าง
ต่อไต่ยี่นสุรเสียงทรมาวัย

๖ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น
กอดชนนีไว้ไม่เคสื่อนคลาย
นางสะบั้งสะบัดปิดป้อง
มีดมนเป็นพันพันทวี

๖ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น
สำคัญว่าองค์พระปฎิมา
จึงห้ามว่าอย่าร้องครั้นครอง
ใครจะสามารถอาจใจ

๖ คำ ๑

๑ บัดนั้น
ไต่ยี่นสุรเสียงพระบุตรี
ต่างคนคลานคลำหาเทียน
พบแต่ข้าวตอกดอกไม้

๖ คำ ๑ ชุบ

๑ เมื่อนั้น
เห็นแสงไฟแต่ไกลก็ลีลา
เข้าแอบอยู่หลังพระปฎิมา
ก่นแต่ตักใจอยู่อย่างนั้น

๖ คำ ๑

๑ บัดนั้น
มาถึงจึงเอาอัคคี

๖ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น

ที่จะมีรักนั้นอย่าสงกา
ก็เพราะมีใจแสนเสนหา
รูปเทียนชวาลาก็ดับไป ๖

กลัวจะผิดตัวนางยังสงสัย
พระลุบไล้ประคองต้องกาย ๖

บุษบาอกสั้นขวัญหาย
มือชามาถูกลูกนี้
หวาดหวิดกริตรี้องอิงมี
พระชนนีจึงช่วยลูกด้วยรา ๖

องค์มะเดหวีเสนาหา
หยอกนางบุษบาทรมาวัย
แม่ต้องตัวเจ้าเองว่าอยู่ไหน
ลวงเข้ามาได้ในนี้ ๖

จึงพระพี่เลี้ยงทั้งสี่
สาวศรีคิดแปลกประหลาดใจ
วนเวียนไปมาไม่หาได้
ซ่าเห็งได้เทียนแล้วจูดมา ๖

พระโหมยวงวศ์สัณญแดหวา
จากองค์กัลยามาปล้น
นัยนาแลลอดรับขวัญ
ไม่สำคัญว่าพี่รักนางเทวี ๖

นวลนางซ่าเห็งดสาวศรี
ถวายพระชนนีบังอร ๖

องค์มะเดหวีศรีสมร

กัมเกล้าธุชฐีชลิกร
ว่าอิเหนามาตามด้วยความรัก
ซึ่งมาจากหมั้นหย่าเวียงชัย
หวังจะช่วยรณรงค์สงคราม
นี้แะมาไหว้พระปฏิมา

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

จึงสนองพจนานาถ
แต่นี้อย่ามาบุชเรา
ว่าพลางกระซิบสั่งประสันดา
ทีนี้พี่จะออกไปใหม่
กว่าพี่จะกลับบจร

ฯ ๖ คำ ฯ คุกพาทย์

๑ ไฟดับมีตมนอนธการ

พระจึงค่อยย่องคลาไคล

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ โอบอุ้มนางลักษณไส้ตักไว้

นาสาสุบรสสุมาลี

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

สุดคิดที่จะปล้ำปลิดกร
พระชนนีจึงช่วยลูกด้วยรา
ชมเหง่ลูกนี้เป็นพันไป

ฯ ๔ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ใช้นางประเสหรันกัลยา

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ บัดนั้น

จึงวิ่งไปปล้นทันที

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ ครั้นถึงทวาราก็เพลิงดับ

แล้วสอนบุชบาให้ทูลไป
ข้อนี้ไม่ประจักษ์ยังสงสัย
เพราะดาหามีภัยจึงไคลคลา
มิใช่มาด้วยความเสนาหา
แล้วจะไปหมั้นหย่าธานี ฯ

ระเด่นมนตรีเรื่องศรี

แม่นเทวีมีเชื้อวาจา

ยังเขาวิลิศมาหรา

กับองค์อนุชาภูธร

เจ้าแรงไล่ค้ำควายอย่าหยุดหย่อน

ว่าแล้วก็ต้อนค้ำควายไป ฯ

ในวิหารหาเห็นกันไม่

ออกไปยังองค์พระบุตรี ฯ

ลูปไล่ปทุมทองผ่องศรี

หอมกลิ่นเทวีฟุ้งจร ฯ

ระเด่นบุชบาดวงสมร

บังอรร้องอิงคะนิงไป

ชะรอยพระพี่ยาเข้ามาได้

จะหยิกข่วนเท่าไรไม่นำพา ฯ

มะเดหวีตกใจเป็นนักรหนา

จงไปจุดเทียนมาบัดนี้ ฯ

ประเสหรันพี่เลี้ยงโฉมศรี

แล้วจุดอัคคีมาฉับไว ฯ

จึงกลับไปจุดมาใหม่

ถึงสามทีแล้วไม่ได้ไฟ
พอเหลียวไปเห็นปล้องไม้
จึงหยิบเอาครอบไฟโคลคลา

ฯ ๔ คำ ฯ ชุบ

๑ ครั้นถึงจึงเปิดอัคคี
บุษบาเคลื่อนองค์ลงทัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงว่าแก่ระเด่นมนตรีไป
ลบหลู่ดูหมิ่นเป็นพันนักร
แต่เราเป็นผู้ใหญ่กำกับมา
อีกฮักหักหาญไม่คิดกลัว
จะเกรงใจใครบ้างก็ไม่มี

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
ทูลสนองพระชนนีไป
อันนางบุษบาบังอร
แต่ยังเยาว์อยู่ด้วยกัน
หักหาญเอาไปให้ระตู
สู้ตายไม่เสียดายชีวัน

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงตอบคำระเด่นมนตรี
แต่เยาว์มานั้นได้ตุนาหงัน
จึงทำตามจารีตโบราณมา
ครั้นจำเรียวัยขึ้นทั้งสอง
นัดจะแต่งงานวิวาห์มงคล
เจ้าตัดมาว่าไม่เลี้ยงเทวี
การจึงขาดกันแต่นั้นมา
ครั้นข้างจรกามากแล้ว

ด้วยค้าวคาวบินไปบินมา
วางอยู่แทบใกล้แผ่นผา
แผ่ตัววิงพาเข้ามาพลัน ฯ

เห็นระเด่นมนตรีอยู่ทีนั้น
อิเหนานั้นยังยุตพระกรไว้ ฯ

มะเดหีเคื่องขัดอัชฌาสัย
เป็นโฉนมาทำอหังการ
องอาจราชศักดิ์เป็นหนักหนา
ยังว่าทำได้ถึงเพียงนี้
ถือตัวว่ามีศักดิ์ศรี
เห็นดีแล้วหรือประการใด ฯ

ระเด่นมนตรีก็แก้ไข
ลูกมิได้้องอาจอหังการ
พระบิดรได้ยกให้แก่ข้า
พระมารดาที่แจ้งอยู่ด้วยกัน
สุดรักสุดรู้จะอดกลั้น
จะทราบถึงทรงธรรมก็ตามที่ ฯ

โฉมยงองค์มะเดหี
เจ้าว่าได้ด้วยมีศักดา
เพราะร่วมวงศ์พงศ์พันธุ์สัณหา
หวังมิให้วงศ์อื่นปน
ท้าวปองจะปลุกให้เป็นผล
กุศลไม่เคยคู่กับนัตดา
ให้มีคู่เกิดตามปรารถนา
ทรงธรรมก็ไม่ว่าประการใด
สมพระทัยท้าวจึงยกให้

เจ้ามาทำหายาหายามเอาตามใจ

แกล้งจะให้ไ้ความอั้ประมาณ ฯ

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

ซึ่งว่าลูกสลัดตรอนราน
คือใครที่ได้ถือสาร
พระมารดาได้ไหนมาพาที่
อันนางนี้สีเป็นของลูก
พระชนนีว่ของจรงกา
แม่นแพ้แลจึงจะส่งนาง
ชวนกันชมเหงไม่เกรงใจ

ระเด่นมนตรีสนองสาร
ไม่เลียงเยาวมาลย์เหมือนว่านึ
มาว่าขานจึงทราบบทศรี
จงชี้ความชั่วเอาตัวมา
รักใคร่พันผูกนักหนา
ก็ให้ตัวขึ้นมาชิงชัย
บัดนี้ที่จะวางอย่าสงสัย
เอาเมียเขาไปให้จรงกา ฯ

ฯ ๘ คำ ฯ เจริจาบทที่ ๔๕

๑ เมื่อนั้น

ได้ฟังเราร้อนในอุรา
อิเหนานั้นก็ดันดิงไป
แม่นรู้ถึงท้าวทั้งสององค์
จะปลอบวอนโดยดีดีกว่า
คิดแล้วจึงกล่าวพจมาน
ฝูงคนรู้ไปจะได้อาย
ถ้าจะใคร่ได้ดังใจปอง
แม่นรักอย่าให้น้องได้อาย
เห็นจะสมดังจิตที่คิดนั้น
ก็จะทรงพระโกรธมากไป
เจ้าจงตรึกดูให้ชอบที่

องค์มะเดหวีเสนาหา
สุดปัญญาที่จะหย่อนผ่อนลง
ไม่วางนางให้ดังประสงค์
ก็จะทรงพระโกรธดังเพลิงกาฬ
อย่าให้กิจจານี้ฟุ้งชาน
กระนั้นหรือหลานว่ารักน้อง
ทั้งจะขายบาบาท้าวทั้งสอง
ค่อยตริตรองให้ปรกติกัน
แม่จะช่วยเบี่ยงบายผ่อนผัน
อันจะทำดังตันไปดังนี้
ที่ไหนจะได้นางโฉมศรี
สุดแท้แต่ดีด้วยกัน ฯ

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น

คิดเอ็นดูบุษบาลาวณย์
จงให้สัตย์ปญญาณแก่ลูกรัก
แม่นรับจะให้ได้บังอร

ระเด่นมนตรีเณิดฉัน
จึงคาดคั้นเอาคำพระมารดร
จำเพาะพั้กตรพระปฏิมาก่อน
จะวางกรอรไทให้เคลคลา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจริจาบทที่ ๔๖

๑ เมื่อนั้น

ทั้งสี่พี่เลี้ยงกัลยา

มะเดหวีจใจเป็นหนักหนา
จำรับวาจาด้วยจำใจ

แม้จะทูลเบี่ยงบ่ายให้หายโกรธ
จะผันผ่อนนอนว่าภูวไนย

พระจะเคืองคุมโทษไปถึงไหน
สุดแต่จะให้ได้แก่เจ้านี้ ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ เจริญบาทที่ ๔๗

๑ เมื่อนั้น
ดังได้ผ่านฟ้าดุขกฐี
พระองค์ได้รับวาจา
จะขอเปลี่ยนอาภรณ์บังอรไว้
ว่าแล้วจึงเปลื้องเครื่องทรง
บุษบาเบือนเสียไม่นำพา

ระเด่นมนตรีเกษมศรี
จึงทูลพระชนนีไปทันใด
จะวางนางบุษบาไปให้
จะได้ชมพลาตต่างกัลยา
ยื่นให้แก่องค์ขนิษฐา
ยุตพระมารดาไว้มั่นคง ฯ

ฯ ๖ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น
จึงเปลื้องเครื่องพระบุตรทรง
รับเอาอาภรณ์ของนันทดา
เสร็จแล้วจึงพานางเทวี

มะเดหวิมีศักดิ์สูงส่ง
ให้องค์ระเด่นมนตรี
มาทรงให้บุษบาโฉมศรี
จรลียังสุวรรณพลับพลา ฯ

ฯ ๔ คำ ฯ กิณร่ำ

ที่มา <https://vajirayana.org/บทละคร-เรื่อง-อิเหนา-เล่มที่-๑๓>